

mannen Abraham Winge år 1673 (se Del 1, s. 277). De nytillkomna, som icke ha funnits i Burei samlingar, äro: U 319, 320, 324, 326—328, 331, 334, 335, 337, 338, 341—343, 346, 349, 356, 368, 369, 371, 373—376. Under antikvariernas resor tillkommo ytterligare 8, därav 5 tecknade av Helgonius (U 296, 325, 333, 336, 352) och 3 av Peringskiöld (U 321, 329, 330).

För stormaktstidens fornforskning voro sålunda kända sammanlagt 65 inskrifter från Seminghundra härad. Dessa finnas alla avbildade i *Bautil* (på sammanlagt 57 träsnitt)¹, med undantag av följande 5: U 299, 301—303, 366.

Under 1700-talet tillkom endast en runinskrift från Seminghundra härad (U 332). I Liljegrens *Runurkunder* upptagas 60 nummer från häradet (L 433—440, 480—530, 2010); där saknas de samma 5 som i *Bautil*.²

Genom Dybecks resor och publikationer blevo 7 nya inskrifter kända: U 306, 339, 340, 344, 345, 357 och 358. År 1899 upptäcktes 2 inskrifter: U 350 och 351, och under 1900-talet ha tillkommit ytterligare 9 förut okända: U 298, 305, 308, 313, 318, 347, 348, 359 och 367.

295. Skånela kyrka.

Pl. 1.

Litteratur: B 37, L 480, D 2:125. J. Bureus, F a 6 s. 212 (Rhezeliuss), F a 5 n:r 334; J. H. Rhezelius, F 1 2 n:r 38; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 114; O. Celsius, SR 2, s. 55, 428, 737; Kyrkoinventering 1829 (ATA); UFT h. 6 (1877), s. 24; E. Brate, Anteckningar (ATA); Sveriges kyrkor, Uppland 4 (1920), s. 412.

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning (F 1 2); P. Helgonius o. J. Hadorph, träsnitt (i Monumenta 3 och B 37); Dybeck a. a.

Runstenen låg till 1941 i marken utanför tröskeln till vapenhuset på kyrkans södra sida. Den vänstra hälften täcktes av vapenhusets södra vägg Ö om dörren. År 1941 togs den fram. Den tämligen tunna stenhällen var brusten i flera stycken, vilka hopfogades med stenkitt. Stenen restes några meter därifrån på kyrkogården mitt emot ingången till vapenhuset. Ristningens vänstra del, som dittills varit okänd, kom därvid i dagen.

Rhezeliuss (F a 6): »Vtan för Kyrkiedören». — *Ransakningarna*: På kyrkogården finnes »een Häll medh Runaskrift inriktadt». — Peringskiöld: »för vapnhusdören». — Kyrkoinventarium 1829: »en gammal oläslig Runsten är inmurad i Tröskeln». — Dybeck: »En stor, af vapenhusets östra dörrmur till en fjärdedel täckt, häll, hvilken någre anse vara jordfast.»

Grå granit. Höjd 1,82 m., bredd 1,80 m. Ytan är svårt skadad, delvis genom trampning, delvis genom avflagring. Ristningen är till stor del fördärvad och läsningen på flera ställen osäker.

Inskrift (det inom [] supplerat efter B 37):

uifair · li[t] · stain · h[ku]a - f . . . su sun sin fa - - lauk lit stain hkua iftr b - oþur sin fuluka

Vigæirr(?) let stæin haggva [æftir] -su, sun sinn. Fa[st]laug let stæin haggva æftir broður sinn Fulluga.

»Viger lät hugga stenen efter . . ., sin son. Fastlög lät hugga stenen efter sin broder Fulluge.»

¹ B 1—14, 17—47, 49—51, 98, 101, 103, 105, 559, 1118, 1128, 1133, 1152. B 15, 16 och 48 äro endast överskrifter, utan bilder.

² L 528 avser de båda fragmenten U 368 och 369, som sannolikt ha tillhört två olika stenar. Under L 440 upptager Liljegren, efter en anteckning av O. Celsius, en f. ö. okänd runsten vid Harg, Skånela sn. Sannolikt avses ett stycke av U 317 (L 438).

Fig. 1. U 295. Skånela kyrka.
Efter teckning av Rhezelius.

Fig. 2. U 295. Skånela kyrka.
Efter B 37.

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början och slut, ej heller efter 28 **n** eller framför 29 **f**. Av 2 **i** finnes endast nedersta delen i behåll. En flisa av stenen är avslagen, varvid övre delen av runan 2 har gått förlorad. Tänkbart vore även **i** eller **t**, men **i** är mest sannolikt på grund av huvudstavens lutning och med hänsyn till att inga spår av bistavar finnas. B 37 har också **i**, med hela staven bevarad. 3 **f** har två bst; även den övre förefaller vara huggen. Sannolikt felristning för **k** eller **g**. Ett liknande fall av **f** i stället för **k** eller **g** förekommer i U 335: **sifrupan Sigröðar**. Övriga runor i namnet äro säkra; likaså 7—8 **li**. Den följande runan 9 **t** är totalt borta i en spricka. 10—14 **stain** äro säkra. 15 **h** är mycket svagt. Härifrån är runslingan svårt utnött ända ned till 21 **s**. Endast rester finnas av fyra runor. Efter 18 **a**, varav övre delen jämte bst svagt spåras, är en runa helt borta, varefter tämligen säkert 20 **f**. 21 **s** torde vara säkert. Därframför en fördjupning i stenytan, i vilken tre streck skönjas, möjligen huggna och rester av hst. De 7 sista runorna i denna slinga, 22—28 **u sun sin** äro säkra. — I vänstra slingan, som legat täckt och därför är bättre bevarad, börjar inskriften med 29—30 **fa**, som äro säkra. Sedan synes nedre delen av en hst, möjligen **s**. Därefter en tydlig hst, med svaga spår av bst till **t** på båda sidor. Fr. o. m. 33 **i** äro runorna säkra. Mellan hst och bst i 36 **k** är en flagring; det är därför omöjligt att avgöra, huruvida runan varit stungen. Av h. bst i 39 **t** finnas endast svaga spår. I 41 **t** har endast funnits bst t. v. Nedre delen av 44 **n** och 45 **h** är förstörd. Mellan dessa runor har möjligen funnits ett sk. Mellan 48 **a** och 49 **i** har troligen icke funnits sk. Mitt på 49 **i** är en avflagring. 51 **t** har bst endast t. v. Av 52 **n** är endast v. bst bevarad. 53 **b** är klart. Följande runa är helt borta. Av 55 **o** äro bst tydliga; av hst finns endast spår upptill. Av runan 56 är övre delen av hst och bst bevarad; säkert **p**. 57—58 **ur** otydliga, men säkra. 59—61 **sin** är klart. Runorna i sista namnet 62—67 **fuluka** äro svagt ristade.

Rhezelius: ... **luifan · lit · stain · ... iu sun · sin**. — Hadorph o. Helgonius: **ulfair lit + stain hkua u - - kisu · sun sin**. Inskriften var tydligen redan på 1600-talet lika svårt skadad på nedre delen av h. sidan som nu. — Norinder (i: O. Celsius, *SR* 2, s. 428, 737): ... **kar · lit · ... stain · mirsu · sun · sin**. — Dybeck: **ulfair · lit + stain · hk ... su · sun sin**. I andra slingan: ... **þur sln**. — Brate: **uikair · li - · stain · h - - a ... birsu sun sin ... þur sin**. I namnet **birsu** är **b** »mycket svagt», »i är djup, r är nedtill fullt tydlig, övre delen säkert skönjbar, **su** säkra».

Ornamentiken är ovanlig och vittnar om stor talang. Mitt på stenytan ligger en vingad drake i en åttformig figur. Huvudet reser sig uppåt på h. sidan, och kroppen slutar i en fot nedtill på v. sidan. Vingarna, som äro tecknade med vingpennor, äro utsträckta tvärs över stenen; spetsarna nå på båda sidor fram till runslingorna. Runorna äro anbragta i två ormslingor, som följa stenens ytterkanter. Huvudena bita i den vingade drakens kropp. En vingad drake finns också på ristningen U 305, som måhända är utförd av samme ristare. F. ö. är en sådan figurteckning ovanlig på uppländska runstenar. En vingad drake förekommer även på U 107.

Inskriften består av två satser med samma formulering, en i vardera ormslingan. Stenen är rest till minne av två olika personer, och av inskriften framgår icke, huruvida de stått i något släktskapsförhållande till varandra.

Om namnet *Vigæirr* se Sö 214, om *Full(h)ugi* Sö 228, U 41, om *Fastlaug* E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 101. Det fjärde namnet har ändats på **-su**. Det övriga är svårt skadat. Brate har, ehuru med stor tvekan, läst **birsu**, och detta stämmer rätt väl med äldre läsningar. Om namnet *Birsa* se U 79 och 189.

Om runan 2 har varit **l**, blir första namnet i inskriften **ulfair**, d. v. s. *Ulf(g)æirr* Ulfger. Detta namn är känt från två uppländska inskrifter: L 42 Jädra, Övergrans sn och L 77 Focksta, Hagby sn, en gotländsk: den nyfunna inskriften från Timans, Roma sn (**ulfuair**) och en norsk: från Tjore, Sole sn, Jæderen (enligt Lind). Om namnet *Ulf(g)æirr*, varav fsv. *Ulfar*, isl. *Ulfarr* synes vara en utveckling, se O. v. Friesen i *ANF* 56 (1942), s. 279. — Om runan 2 har varit **t**, blir namnet **utfaia**, d. v. s. *Uddgæirr* Uddger (med **f** felaktigt för **k** eller **g**). Detta namn är sannolikt belagt i ett par medeltida urkunder (Lundgren-Brate: *Odger*), och det förekommer några gånger på Island (Lind).

296. Skånela kyrka.

Pl. 1.

Litteratur: B 44, L 481, D 2:134. J. Peringskiöld, *Monumenta* 3, bl. 117; O. Celsius, *SR* 2, s. 57, 404; G. Stephens, *ONRM* 2, s. 787; UFT h. 6 (1877), s. 24; E. Brate, *Anteckningar (ATA)*; *Sveriges kyrkor*, Uppland 4 (1920), s. 412.

Äldre avbildningar: P. Helgonius o. J. Hadorph, träsnitt (i *Monumenta* 3 och B 44); Dybeck a. a.; Brate foto 1908 (ATA).

Runstenen sitter inmurad på utsidan av kyrkans västra gavel, 0,76 m. från marken, 3 m. under fönstret.

Inskriften finnes icke i Bureus' samlingar, ej heller är den omnämnd i *Ransakningarna*. Enligt Peringskiöld fanns den »i västra kyrkiomuren». O. Celsius har upptecknat inskriften den 4 juni 1727: »en röd sandsten, slät, på västra gafflen uthantil». — Dybeck: »Af de flere utaf Bure nämnde runstenar, hvilke finnas i Skånla kyrkas murar, är för närvarande blott denne synlig. Han är af mörkröd sandsten och har sin plats i kyrkans vestra gavel.» Dybeck uttrycker sig felaktigt, då han påstår att denna runsten varit omtalad av Bureus.